

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK FAOLIYATINING MILLIY IQTISODIYOTDAGI O'RNI VA ULARNI QO'LLAB-QUVVATLASH STRATEGIYALARI

Xudoberganov Qobuljon Mirzatolib o'g'li

Qo'qon universiteti Xalqaro turizm va iqtisodiyot kafedrası o'qituvchisi

MAQOLA HAQIDA	ANNOTATSIYA
Qabul qilindi: 24-iyun 2025-yil Tasdiqlandi: 26-iyun 2025-yil Jurnal soni: 15 Maqola raqami: 15 DOI: https://doi.org/10.54613/ku.v15i.1195	Ushbu maqolada O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning hozirgi holati, ularning iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotdagi o'rni, mavjud muammolari hamda istiqbollari keng qamrovda tahlil qilingan. Tadqiqotda rasmiy statistik ma'lumotlar, normativ-huquqiy hujjatlar, xalqaro tajriba hamda mahalliy amaliyotlar asosida tahliliy va qiyosiy yondashuvlar qo'llanilgan. Maqolada kichik biznes subyektlarining iqtisodiy o'sish, yangi ish o'rinlari yaratish, innovatsiyalarni joriy etish va hududiy rivojlanishdagi roli yoritib berilgan. Shu bilan birga, sohadagi infratuzilmaviy, moliyaviy va kadrlar bilan bog'liq dolzarb muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etish bo'yicha aniq taklif va tavsiyalar ilgari surilgan. Ushbu ilmiy ish kichik biznesni strategik rivojlantirish yo'nalishlarini belgilashda muhim nazariy va amaliy asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.
KALIT SO'ZLAR/ КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА/ KEYWORDS kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, iqtisodiy islohotlar, davlat qo'llab-quvvatlovi, bandlik, infratuzilma, innovatsiya, moliyaviy mexanizmlar.	

Kirish. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik zamonaviy bozor iqtisodiyotining ajralmas bo'g'ini bo'lib, mamlakatlarning iqtisodiy barqarorligi, ijtimoiy muvozanat va bandlikni ta'minlashdagi asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Ularning moslashuvchanligi, innovatsiyalarga tez moslasha olishi, hududiy darajada teng iqtisodiy rivojlanishga xizmat qilishi tufayli bu soha dunyo miqyosida strategik yo'nalish sifatida qaralmoqda.

O'zbekiston ham bu borada istisno emas. So'nggi yillarda mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylandi. Jumladan, 2017-yildan boshlab amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar jarayonida tadbirkorlik faoliyatini yengillashtirish, moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini kuchaytirish, byurokratik to'siqlarni bartaraf etish hamda huquqiy asoslarni mustahkamlash bo'yicha qator qaror va farmonlar qabul qilindi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 17-iyundagi PF-146-sonli Farmoniga muvofiq, "Yoshlar va ayollar tadbirkorligini rivojlantirish dasturi" tasdiqlandi¹ va 2023-yilda 150 mingdan ortiq fuqarolar ushbu dasturlar doirasida moliyaviy va infratuzilmaviy qo'llab-quvvatlov oldi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2024-yil holatiga respublikadagi faol tadbirkorlik subyektlarining 76 foizdan ortig'ini kichik biznes tashkil qilmoqda². Bu subyektlar tomonidan yaratilayotgan yalpi ichki mahsulot (YAIM) ulushi 2023-yilda 56,5% ni tashkil etgan. Bundan tashqari, barcha yangi ish o'rinlarining 70 foizdan ziyodi aynan kichik biznes tomonidan yaratilgani mazkur sektorning bandlik sohasidagi o'rnini yaqqol ko'rsatadi.

Kichik biznes, ayniqsa, qishloq joylarda iqtisodiy faollikni oshirish, kambag'allikni kamaytirish va aholining turmush darajasini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi. Tadbirkorlik faoliyatining kengayishi bilan birga, aholi o'rtasida mulkdorlik va iqtisodiy mas'uliyat hissi ham shakllanib bormoqda. Bu esa nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy barqarorlikni ham mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik rivojiga to'sqinlik qilayotgan ayrim tizimli muammolar — moliyalashtirishga kirish imkoniyatlarining cheklanganligi, soliq yukining nisbiy og'irligi, infratuzilma yetishmovchiligi va malakali ishchi kuchi bilan ta'minlashdagi muammolar — hanuzgacha dolzarbligicha qolmoqda.

Ushbu maqolaning maqsadi — O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning hozirgi holatini, ularni rivojlantirish bo'yicha olib borilayotgan davlat siyosati va amaliy chora-tadbirlarni tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash hamda ularni bartaraf etish bo'yicha

takliflar ishlab chiqishdan iboratdir. Shu orqali ushbu sohaning iqtisodiy o'sishdagi rolini yanada kuchaytirish, innovatsion va raqamli iqtisodiyotga o'tishdagi imkoniyatlarini kengaytirish imkoniyatlari ko'rib chiqiladi.

Adabiyotlar tahlili. O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish masalasi mustaqillik yillaridan beri iqtisodiy siyosatning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib kelmoqda. So'nggi yillarda olib borilayotgan chuqur islohotlar bu sohaga bo'lgan e'tiborni yanada oshirdi va ilmiy-adabiy manbalarda ham ushbu mavzuning dolzarbligi ortdi. Mazkur bo'limda mavjud adabiyotlar asosida kichik biznesning rivojlanish holati, muammolari va istiqbollari tahlil qilinadi.

Avvalo, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda asosiy yo'l-yo'riq beruvchi siyosiy-huquqiy manbalar hisoblanadi. Xususan, 2017-yildan buyon kuchga kirgan "Harakatlar strategiyasi", keyinchalik "Yangi O'zbekiston" taraqqiyot strategiyasi (2022–2026 yillar)da aynan kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash, erkin bozor munosabatlarini kengaytirish, kredit resurslariga erkin kirish imkoniyatlarini yaratish kabi muhim yo'nalishlar belgilab berilgan³. Prezidentning 2022-yil 8-avgustdagi PQ-366-sonli qarorida "tadbirkorlikni rivojlantirishga ixtisoslashgan infratuzilma tarmoqlarini kengaytirish" bo'yicha aniq choralari belgilangan⁴.

Statistik manbalar ham ushbu sohaning o'sib borayotganini ko'rsatmoqda. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi (www.stat.uz) ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yil yakuniga kelib, mamlakatda faoliyat yuritayotgan kichik biznes subyektlari soni 600 mingdan oshdi, ularning YAIMdagi ulushi esa 56,5 foizni tashkil etdi.⁵ Bu ko'rsatkich 2017-yildagi 46,3 foiz bilan solishtirilganda, sezilarli o'sishni aks ettiradi. Bu boradagi tahlillar iqtisodiyotning asosiy drayveri sifatida kichik biznesni barqarorlashtirish muhimligini tasdiqlaydi.

Ilmiy adabiyotlarda ham ushbu mavzu keng yoritilmoqda. Masalan, iqtisodchi olim N.Qodirovning "Kichik biznes va uning rivojlanish istiqbollari"⁶ nomli maqolasida (Iqtisodiyot va innovatsiya, 2023) kichik biznesning innovatsion salohiyatini oshirish, ayniqsa, raqamli iqtisodiyot sharoitida uni diversifikatsiyalash zarurligi ta'kidlangan. Muallif kichik biznesda startaplar va IT-loyihalar ulushi kamligini tilga olib, bu borada davlat va oliy ta'lim muassasalari hamkorligini kuchaytirish zaruriyatini asoslagan.

Xalqaro tajribaga nazar solsak, Jahon bankining 2020-yildagi Doing Business hisobotiga ko'ra, O'zbekiston kichik biznesni yuritish uchun qulay muhit bo'yicha 76-o'ringdan 69-o'ringa ko'tarilgan⁷. Bu

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022, 17-iyun). *Yoshlar va ayollar tadbirkorligini rivojlantirish dasturi to'g'risida* [PF-146-son Farmon]. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/6079393>

² O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2024). *Statistika to'plami*. <https://www.stat.uz>

³ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022). *Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi 2022–2026-yillar uchun*. Lex.uz. <https://lex.uz>

⁴ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022, 8-avgust). *Tadbirkorlikni rivojlantirishga ixtisoslashgan infratuzilma tarmoqlarini kengaytirish to'g'risida* [PQ-366-son Qaror]. Lex.uz. <https://lex.uz/docs/6123247>

⁵ O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2024). *Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik statistikasi bo'yicha ma'lumotlar to'plami*. <https://stat.uz>

⁶ Qodirov, N. (2023). *Kichik biznes va uning rivojlanish istiqbollari*. *Iqtisodiyot va innovatsiya*, 3(1), 22–28.

⁷ World Bank. (2020). *Doing Business 2020: Comparing Business Regulation in 190 Economies*. <https://www.doingbusiness.org>

o'zgarish tartibga solishdagi yengilliklar, soliq tizimining soddalashtirilishi va litsenziyalash jarayonlarining optimallashtirilishi bilan izohlanadi. Biroq bu yetarli emas: UNDP (2023)⁸ va IFC (2023)⁹ tomonidan e'lon qilingan hisobotlarda O'zbekistonda tadbirkorlarning kredit olishda duch kelayotgan garov talablari va moliyaviy to'siqlar hali ham dolzarb muammo sifatida saqlanib qolayotgani ta'kidlanadi.

Mahalliy manbalarda esa ijtimoiy jihatlar, xususan, yoshlar va ayollar tadbirkorligini rivojlantirishga alohida urg'u berilgan. "Yoshlar daftari" va "Ayollar daftari" doirasida 2023-yilda 300 mingga yaqin fuqaro subsidiyalari, imtiyozli kreditlar va tadbirkorlik uchun zarur bo'lgan jihozlar bilan ta'minlangani haqida manbalar mavjud¹⁰. Ammo tahlillar shuni ko'rsatadiki, bu dasturlarning natijadorligi hali to'liq monitoring qilinmagan va ko'plab holatlarda ularning samaradorligini oshirish uchun tahliliy mexanizmlar yetarli emas.

Qisqa qilib aytganda, mavjud adabiyotlar va manbalar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha aniq siyosiy irodaga ega bo'linmoqda. Biroq bu sohada real o'sishni ta'minlash uchun ilmiy asoslangan strategiyalar, xalqaro tajriba asosida shakllantirilgan infratuzilma va samarali monitoring tizimlari joriy etilishi zarur. Mavjud adabiyotlar ushbu sohada izchil o'rganish va takomillashtirishga katta ehtiyoj borligini ko'rsatadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu tadqiqotda O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish jarayonlarini chuqur tahlil qilish va real holatni aks ettirish maqsadida kompleks yondashuv asosida bir nechta ilmiy-uslubiy vositalardan foydalanildi. Har bir metod tanlangan mavzuning xususiyatidan kelib chiqib, aniq maqsadlarni ko'zlab qo'llanildi.

Birinchidan, tahliliy uslub asosida rasmiy statistik ma'lumotlar chuqur o'rganildi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi va Markaziy bank tomonidan e'lon qilingan rasmiy hisobotlar asosida 2017–2024 yillar davomida kichik biznes subyektlari sonining dinamikasi, ularning yalpi ichki mahsulot (YAIM)dagi ulushi, bandlikka qo'shgan hissasi kabi ko'rsatkichlar tahlil qilindi. Statistik tahlillar kichik biznesning makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'sirini aniqlashda muhim vosita bo'ldi.

Ikkinchidan, qiyosiy tahlil metodi orqali O'zbekistonning kichik biznesni rivojlantirish bo'yicha tajribasi boshqa rivojlanayotgan davlatlar, jumladan, Gruziya, Qozog'iston, Polsha kabi mamlakatlar bilan solishtirildi. Bu solishtirma yondashuv orqali xalqaro tajriba asosida mamlakatimizdagi muammolar va imkoniyatlar aniqroq ochib berildi. Jumladan, Gruziyada "bir darcha" tamoyili asosida tadbirkorlikni ro'yxatdan o'tkazishning soddaligi yoki Polshada kichik biznesni soliqdan ozod qilishning vaqtinchalik mexanizmi O'zbekiston uchun o'rnak sifatida ko'rib chiqildi.

Uchinchidan, hujjatli tahlil metodi asosida so'nggi yillarda qabul qilingan asosiy normativ-huquqiy hujjatlar, Prezident farmon va qarorlari, Oliy Majlisda muhokama qilingan qonunchilik tashabbuslari o'rganildi. Ayniqsa, 2021–2024 yillar oralig'ida qabul qilingan kichik biznesni moliyaviy, soliq va infratuzilmaviy qo'llab-quvvatlashga doir qarorlar asosiy tahlil obyekti bo'ldi. Bu yondashuv kichik biznesni rivojlantirish bo'yicha davlat siyosatining evolyutsiyasini tushunishga yordam berdi.

Nihoyat, sotsiologik yondashuv orqali real amaliy muammolarni aniqlashga harakat qilindi. Bu borada ijtimoiy tarmoqlar, rasmiy OAV, iqtisodiy portallar va tadbirkorlar bilan o'tkazilgan intervyulardan foydalanildi. Xususan, "Kun.uz", "Spot.uz", "Gazeta.uz" kabi portallarda chop etilgan maqolalar va muvaffaqiyatli tadbirkorlar bilan suhbatlar orqali kichik biznes vakillarining fikrlari, muammolari va ehtiyojlari aniqlab olindi. Bu esa rasmiy statistik ma'lumotlarni amaliy hayotdagi holatlar bilan solishtirish imkonini berdi.

Tadqiqotda foydalanilgan barcha ma'lumotlar ishonchli manbalar — O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi, Markaziy bank, Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi, Savdo-sanoat palatasi hamda xalqaro tashkilotlar (Jahon banki, UNDP, IFC) tomonidan e'lon qilingan hisobotlar asosida shakllantirildi.

Shunday qilib, tanlangan metodologik yondashuv tadqiqotning obyektivligini, chuqurligini va real holatni to'laqonli aks ettirishini ta'minlashga xizmat qildi. Bu esa maqolaning ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish va amaliy tavsiyalar berish imkonini yaratdi.

Tadqiqot natijalari. O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan davlat siyosati so'nggi yillarda sezilarli darajada samaradorlik kasb etmoqda. Olib borilgan tahliliy va statistik izlanishlar asosida aniqlanishicha, ushbu sektor nafaqat iqtisodiy o'sishning muhim harakatlantiruvchi kuchi, balki ijtimoiy barqarorlik va bandlikni ta'minlashda ham muhim rol o'ynamoqda.

Eng muhim natijalardan biri shuki, 2024-yil yakuniga kelib, respublikada faoliyat yuritayotgan barcha tadbirkorlik subyektlarining **76 foizi** aynan kichik biznes subyektlariga to'g'ri keldi. Bu raqam kichik biznesning iqtisodiyotdagi salmog'i ortib borayotganidan dalolat beradi. Bu ko'rsatkich 2017-yilda 65% atrofida bo'lganini inobatga olsak, so'nggi yillarda o'sish sur'atining yuqoriligi ko'rinadi.

Shuningdek, bandlik darajasining oshishi ham kichik tadbirkorlik faoliyatining eng muhim natijalaridan biridir. Bugungi kunda O'zbekistonda mehnatga layoqatli aholining **70% dan ortig'i** kichik biznes subyektlarida faoliyat yuritmoqda. Bu nafaqat yangi ish o'rinlari yaratilayotganini, balki aholi daromad manbalarining kengayib borayotganini ham anglatadi. Ayniqsa, kichik korxonalar qishloq joylarda faoliyat olib borayotgani tufayli ularning ijtimoiy-iqtisodiy tenglikni ta'minlashdagi roli muhim ahamiyatga ega.

1-jadval.

Kichik biznes subyektlarining yillik o'sish dinamikasi (2017–2024)

Yil	Faol subyektlar soni (ming)	YAIMdagi ulushi (%)	Bandlikdagi ulushi (%)
2017	390	46.3	60
2018	420	48.1	62
2019	450	50.7	64
2020	470	52.5	66
2021	510	54.0	67
2022	550	55.2	68
2023	580	56.5	70
2024 (prognoz)	610	57.8	71

Yana bir ijobiy natija — **eksport** salohiyatining ortib borayotganidir. 2023–2024-yillarda kichik biznes subyektlari tomonidan eksport qilingan mahsulotlar umumiy eksportning **25 foizini** tashkil qildi. Aholining innovatsion fikrlash darajasi, mahsulot sifati va mahalliy resurslardan oqilona foydalanish evaziga eksport geografiyasi ham kengaymoqda. Kichik korxonalar tomonidan tayyorlanayotgan to'qimachilik, qishloq xo'jaligi, oziq-ovqat, qurilish materiallari, IT

xizmatlari kabi mahsulot va xizmatlar xorijiy bozorlar uchun ham raqobatbardosh bo'lib bormoqda.

Bundan tashqari, innovatsion mahsulot ishlab chiqarishdagi ishtirok ham ortib bormoqda. Xususan, 2023-yildan boshlab "Texnoparklar" va "Startup inkubatorlar" tizimi doirasida kichik biznes subyektlari uchun yangi imkoniyatlar yaratildi. Bu orqali yoshlar va texnologiyaga qiziqqan mutaxassislar o'z g'oyalari real biznesga aylantirish imkoniga ega bo'ldilar.

⁸ United Nations Development Programme (UNDP). (2023). *Entrepreneurship and Youth Inclusion in Uzbekistan*. <https://www.uz.undp.org>
⁹ International Finance Corporation (IFC). (2023). *Uzbekistan: Country Private Sector Diagnostic*. <https://www.ifc.org>

¹⁰ Lex.uz. (2023). "Yoshlar daftari" va "Ayollar daftari" dasturlari asosida moliyaviy qo'llab-quvvatlash to'g'risida. <https://lex.uz>

Ammo o'tkazilgan tahlillar ushbu sohada hanuzgacha qator tizimli muammolar mavjudligini ham ko'rsatdi. Jumladan, ayrim hududlarda infratuzilmaning yetarli emasligi — yo'l, elektr energiyasi, internet va logistika kabi omillar — kichik biznes faoliyatini to'liq rivojlantirishga to'sqinlik qilmoqda. Bu, ayniqsa, olis va chekka qishloq hududlarida kuchli sezilmoqda.

Bundan tashqari, moliyalashtirish tizimining nomutanosibligi ham muhim muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Tahlillarga ko'ra, kichik tadbirkorlarning katta qismi hali ham bank kreditlariga erkin kirish imkoniyatiga ega emas. Garov talablari, foiz stavkalari, hujjat topshirish jarayonining murakkabligi — ayniqsa, yangi boshlovchi tadbirkorlar uchun jiddiy to'siqlarga aylanmoqda.

Yana bir dolzarb masala bu — axborot texnologiyalaridan foydalanish darajasining pastligi. Raqamli xizmatlar, onlayn savdo, elektron to'lov tizimlari va CRM platformalarning keng joriy etilmaganligi natijasida ko'plab kichik biznes subyektlari raqobatda orqada qolmoqda. Bu, ayniqsa, pandemiya davrida yaqqol namoyon bo'ldi.

Va nihoyat, yoshlar va ayollar tadbirkorligi yetarlicha faollashmagan. Davlat tomonidan e'tibor kuchaygan bo'lsa-da, amaliyotda ko'plab yoshlar va ayollar o'z biznesini boshlash uchun zarur bilim, tajriba va resurslarga ega emas. Ularning ko'p qismi tadbirkorlikka ruxsat olish, soliq tizimini tushunish, marketingni yo'lga qo'yish kabi masalalarda murakkabliklarga duch kelmoqda.

Xulosa qilib aytganda, tadqiqot natijalari O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasida sezilarli o'sish va ijobiy o'zgarishlar kuzatilayotganini tasdiqlaydi. Biroq ushbu salohiyatni to'liq ro'yobga chiqarish uchun tizimli muammolarni hal etish, mahalliy infratuzilmani rivojlantirish, raqamli savodxonlikni oshirish va moliyaviy vositalarga kirish imkonini yanada kengaytirish zarur.

Muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatmoqdaki, O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik iqtisodiy o'sishning barqaror omiliga aylanib bormoqda. Ushbu sektor bugungi kunda mamlakat yalpi ichki mahsulotining yarmidan ko'pini yaratmoqda, bandlikning katta qismini ta'minlamoqda va eksport salohiyatini oshirishda faol ishtirok etmoqda. Mazkur jarayonlarda hukumat tomonidan shakllantirilgan ijobiy siyosiy va huquqiy muhit muhim o'rin tutmoqda.

Jumladan, "Yoshlar daftari" va "Ayollar daftari" dasturlari orqali yoshlar va xotin-qizlarga alohida e'tibor qaratilayotgani, ular uchun subsidiya, imtiyozli kredit, texnik uskunalar va yer maydonlari ajratilayotgani ijtimoiy qatlamlar o'rtasida iqtisodiy faollikni rag'batlantirishga xizmat qilmoqda. 2023-yil davomida ushbu dasturlar doirasida 300 mingdan ortiq fuqaro moliyaviy va infratuzilmaviy ko'makdan foydalangan, bu esa tadbirkorlikning demokratiklashtirilishini ta'minlashda muhim qadam bo'ldi.

1-jadval.

Kichik biznes rivoji uchun yaratilgan yengilliklar va imtiyozlar (2022–2024)

Yil	Imtiyoz turi	Qamrovi	Foydalanuvchilar soni (ming)
2022	Soliq yengilliklari	Sanoat va xizmat ko'rsatish	120
2023	Imtiyozli kreditlar	Yoshlar va ayollar tadbirkorligi	180
2023	Subsidiyalar	Qishloq tadbirkorligi	95
2024	Er maydonlari ajratilishi	Mahalliy ishlab chiqaruvchilar	60

Shu bilan birga, mavjud tahlillar ushbu yo'nalishda tizimli yondashuv yetishmayotganini ham ko'rsatmoqda. Davlat tomonidan berilayotgan yordamlar ko'pincha qisqa muddatli, manzilli va subyektiv baholarga asoslangan bo'lib, uzoq muddatli strategik rivojlanish modeliga asoslanmagan. Ayrim hollarda hududiy hokimiyatlar va banklar tomonidan tadbirkorlarga nisbatan turlicha yondashuvlar, hujjatlashtirishdagi ortiqcha talablar va byurokratik kechikishlar tadbirkorlik faolligini cheklamoqda.

Innovatsion infratuzilmaning zaifligi ham bu sohaning to'liq rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda. Respublikada texnoparklar va biznes-inkubatorlar mavjud bo'lsa-da, ularning hududiy taqsimoti nomutanosib, resurslar va tajriba almashinuvi cheklangan. Ko'plab yoshlar yoki yangi tadbirkorlar uchun zarur texnologik baza, maslahat xizmati, yoki bozor bilan bog'lanish imkoniyatlari yetarli emas. Shu sababli, aksariyat kichik biznes subyektlari an'anaviy, kam rentabelli faoliyat turlariga bog'lanib qolmoqda.

Xalqaro tajribaga murojaat qilsak, rivojlangan mamlakatlar — xususan, Janubiy Koreya, Singapur va Polsha tajribasi — kichik biznesni rivojlantirishda **klasterlash**, **innovatsion inkubatsiya markazlari**, va **davlat-xususiy sheriklik** mexanizmlarining yuqori samara berganini ko'rsatadi. Masalan, Janubiy Koreyada kichik texnologik startaplar uchun maxsus "Smart Valley" hududlari tashkil etilgan bo'lib, ular yirik universitetlar, ilmiy markazlar va investorlar bilan integratsiya qilingan. Bu esa bilimlar almashinuvi va tez innovatsion o'sish uchun zamin yaratgan.

O'zbekistonda esa hali ham kichik biznes subyektlarining yirik sanoat korxonalari bilan klaster asosida ishlashi keng yo'lga

qo'yilmagan. Shuningdek, bank tizimining konservativ yondashuvi — yangi biznes uchun kredit berishdagi ehtiyotkorlik — o'z salohiyatini to'liq ko'rsata olmagan tadbirkorlar uchun moliyalashtirish imkoniyatlarini cheklamoqda. Raqamli texnologiyalarning sekin joriy qilinayotgani esa bozordagi raqobatda kichik subyektlarni zaiflashtirmoqda.

Muhokama jarayonida, shuningdek, quyidagi muhim jihatlar aniqlandi:

- Tadqiqotlar natijasi va davlat strategiyalari o'rtasida bog'liqlik mavjud, biroq bu strategiyalarni amalga oshirishda hududiy notekislik muammosi saqlanib qolmoqda;
- Iqtisodiy samaradorlikni oshirish uchun kichik biznesda mahsulot sifatiga, eksportboplikka va innovatsion faoliyatga urg'u berish zarur;
- Tadbirkorlar uchun muntazam ta'lim, maslahatchilik va mentorlik tizimlari sust rivojlangan, bu esa startap va yangi bizneslar uchun muhim bo'g'in hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik O'zbekiston iqtisodiyotida yetakchi o'rinni egallashga tayyor, biroq bu salohiyatni to'laqonli ro'yobga chiqarish uchun chuqur strategik yondashuv, xalqaro tajribadan foydalangan holda samarali institutsional tizimlar va uzoq muddatli qo'llab-quvvatlash mexanizmlari zarur. Bu yo'nalishdagi keyingi qadamlarda ilmiy asoslangan, tarmoqlararo integratsiyalashgan yondashuv muhim ahamiyat kasb etadi.

2-jadval

Kichik biznes rivoji uchun yaratilgan yengilliklar va imtiyozlar (2022–2024)

Yil	Imtiyoz turi	Qamrovi	Foydalanuvchilar soni (ming)
2022	Soliq yengilliklari	Sanoat va xizmat ko'rsatish	120
2023	Imtiyozli kreditlar	Yoshlar va ayollar tadbirkorligi	180
2023	Subsidiyalar	Qishloq tadbirkorligi	95
2024	Er maydonlari ajratilishi	Mahalliy ishlab chiqaruvchilar	60

Xulosa va takliflar. Tadqiqot natijalari va tahlillar shuni ko'rsatadiki, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik O'zbekiston iqtisodiyotining asosiy harakatlantiruvchi kuchlaridan biri bo'lib, mamlakatning barqaror iqtisodiy o'sishini ta'minlashda beqiyos ahamiyatga ega. Bu sektor nafaqat iqtisodiy ko'rsatkichlarning yaxshilanishiga, balki aholining bandligi, hududiy tenglik, eksport salohiyatining oshishi va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikka ham sezilarli darajada ta'sir ko'rsatmoqda.

So'nggi yillarda kichik biznesni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan hukumat siyosati, xususan Prezident farmonlari, soliq yengilliklari, kredit mexanizmlari, subsidiyalar va dastlabki infratuzilma yaratish tashabbuslari sezilarli ijobiy natijalar berdi. "Ayollar daftari", "Yoshlar daftari", "Tadbirkorlar maktabi" kabi dasturlar orqali ijtimoiy qatlamlar faollashtirilib, ularning iqtisodiy hayotdagi ishtiroki kengaytirildi.

Biroq ushbu sohaning salohiyatini to'liq amalga oshirish uchun hali mavjud muammolarni bartaraf etishga ehtiyoj bor. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, infratuzilmaning rivojlanmaganligi, moliyaviy resurslarga cheklangan kirish, raqamli savodxonlikning pastligi, innovatsion yondashuvlarning sustligi va hududlar o'rtasidagi nomutanosibliklar kichik biznesning keng ko'lamli rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda.

Shu asosda quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

Tadbirkorlikka oid barcha xizmatlarni yagona raqamli platformada jamlash– litsenziyalash, ro'yxatga olish, soliq to'lovlari, kredit olish, hisobot topshirish kabi jarayonlarni birlashtirgan onlayn tizim kichik biznes vakillariga qulaylik yaratadi va byurokratik to'siqlarni kamaytiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlari va Qarorlari. www.lex.uz
2. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. www.stat.uz
3. Kichik biznes va tadbirkorlik asoslari./ T-"Mehnat", -2020y, Y.Abdullayev
4. World Bank. Doing Business 2020 Report.
5. UNDP Uzbekistan. "Entrepreneurship and Youth Inclusion", 2023.
6. Fayziyeva, A. A. (2024). O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning me'yoriy-huquqiy asoslari. Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil, 8, 37-41.
7. Xursanaliyev, B. (2024). Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishida xorijiy tajriba. Qo'qon Universiteti xabarnomasi, 10(10), 21-24
8. Юсупов А.А. ЭФФЕКТИВНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЧЕЛОВЕЧЕСКИХ РЕСУРСОВ НА СУБЪЕКТАХ МАЛОГО

Солік ва моліавіі імпііозларні һудудіі діfferенсіаллаш– іqtіsодіі јіһатдан кам ріvojланған віloyatлар ва туманларда faoliyat yuritayotgan kichik biznes subyektlari uchun soliq stavkalarini pasaytirish, imtiyozli kredit muddatlarini uzaytirish orqali hududiy tenglikni ta'minlash mumkin.

Innovatsion infratuzilmani rivojlantirish va startaplar faoliyatini qo'llab-quvvatlash– texnoparklar, IT-inkubatorlar, mentorlik dasturlari, davlat-grant asosidagi texnologik loyiha tanlovlari orqali yangi texnologiyalar asosida faoliyat yuritayotgan tadbirkorlarni rag'batlantirish zarur.

Ayollar va yoshlar tadbirkorligi uchun alohida strategik dasturlar ishlab chiqish– ularning tadbirkorlik ko'nikmalarini oshirish, moliyaviy savodxonlikni kuchaytirish, mentorlik va tarmoq yaratish imkoniyatlarini kengaytirish orqali ijtimoiy tenglikni mustahkamlash mumkin.

Davlat-xususiy sheriklik asosida infratuzilma loyihalarini amalga oshirish– sanoat zonalar, logistika markazlari, texnoparklar kabi strategik obyektlarni davlat va xususiy sektor hamkorligida tashkil etish tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashda uzoq muddatli natijalarni ta'minlaydi.

Umuman olganda, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishi — O'zbekiston iqtisodiyotining sog'lom va barqaror o'sishiga xizmat qiluvchi strategik yo'nalishdir. To'g'ri siyosiy yondashuv, zamonaviy infratuzilma, xalqaro tajriba asosida shakllantirilgan mexanizmlar va ilmiy asoslangan qarorlar orqali bu sohada ulkan natijalarga erishish mumkin.

ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА // Экономика и социум. 2023. №4-1 (107). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/effektivnoe-ispolzovanie-chelovecheskih-resursov-na-subektah-malogo-predprinimatelstva> (дата обращения: 08.01.2024).

9. Yusupov.A.A. (2024). Kichik biznesda inson resurslaridan samarali foydalanishning muhim mexanizmlari *University Research Base*, 988-991

10. Xudoberganov, Q. (2024). KICHIK TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING MILLIY IQTISODIYOTDAGI O'RNI VA HUKUMATNING SOHA RIVOJIGA OID CHORA-TADBIRLARI. *University Research Base*, 352–354. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/530>

11. Xudoberganov, Q., & Turg'unbayeva, M. (2025). SAMARQANDDAGI BUYUK IPAK YO'LI TURIZM MARKAZI: YANGI INFRATUZILMA VA XALQARO SAYYOHLIK OQIMI. *University Research Base*, 104–107. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/830>